

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnosta Suomen digitaaliseksi kompassiksi.

Nyt lausunnoilla olevassa digikompassiluonnoksessa mainitaan toimien kohdentuvan etenkin valtionhallintoon. Valtionhallinto ei ole muusta yhteiskunnasta erillinen yksikkönsä, vaan sen toimilla on sekä suoria-, että välillisiä vaikutuksia muuhun yhteiskuntaan, kuten kuntiin. Useat digikompassiin kirjatut toimenpiteet toteutuvat käytännössä paikallisella ja alueellisella tasolla, monissa tapauksissa kuntien toimesta. Kuntien osuus digitalisaation toteuttajana tulisikin kirjata selvästi näkyviin ja kunnat tulee pitää tässä muutoksessa tiiviisti mukana toimijoina, ei toimenpiteiden kohteena.

Kompassin kokoaminen nähdään lähtölaukauksena yhteisen tavoitekuvan muodostamiselle, mutta tavoitteen kuvaaminen edes joukkoistaen, ei vielä sitouta toimijoita työskentelemään yhteisen tavoitteen eteen. Lausunnoilla oleva digikompassi jättää avoimeksi sen, missä vaiheessa kuntia aiotaan konkreettisesti osallistaa näiden toimenpiteiden tekemiseen. Yhteiseen tavoitteeseen sitoutuminen vaatii paljon keskustelua, yhteistä työstämistä ja ymmärtämistä eri toimijoiden kesken, jotta muutos käynnistyy. Ylhäältä käskien ei sitouduta. Tavoitteiden hyötyjä, riskejä, haittoja ja mahdollisuuksia tulisi voida myös kuvata ja käsitellä eri toimijoiden näkökulmasta, koska erilaisten toimenpiteiden vaikutukset ovat eri toimijoihin erilaisia. Hyvä kokonaistavoite ei riitä motivoimaan toimijoita tavoitteiden taakse, mikäli se oman toiminnan kannalta kannattaa kielteisiä asioita tai isoja riskejä. Myös näistä kysymyksistä tulisi puhua avoimesti ja pitkäjänteisesti.

On ongelmallista, että digikompassissa linjataan laajasti myös kuntien toimintaan vaikuttavia toimenpiteitä ilman, että mainitaan, millaisilla tukitoimilla nämä aiotaan toteuttaa. Sitoutuminen tavoitteisiin vaatii myös rahoitusta toteutuksiin. Toiminnan suuntaaminen on tehtävä mahdollisuuksien mukaisesti siten, että julkisen hallinnon toimijat eivät osaoptimoimie tekemisiään, vaan vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioidaan koko yhteiskunnan kokonaisuuden taholla.

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomi haluaa olla ensimmäinen maa, joka tekee linjauksensa EU- aloitteeseen pohjautuvaan Euroopan digitaalinen vuosikymmen: digitavoitteet vuodelle 2030 kokonaisuuteen. Lisäksi Suomi haluaa profiloitua edelläkävijäksi erityisesti datatalouden osa-alueella. Pyrkimys on kannatettava, mutta samalla se herättää huolen siitä, miten varmistetaan, ettei erityisesti resurssipulasta kärsivät pienet toimijat syrjäydy vauhdikkaassa kehityksessä. Suomen todelliset valmiudet tiedonsiirtoihin EU:n suuntaan toteutuvat vasta sitten, kun koko julkinen hallinto kautta linjan on tuettu laittamaan tiedonsiirtoon liittyvät asiat kansallisesti kuntoon.

Luottamuksen rooli tulee kasvamaan. Mm. Kestävän kehityksen linjauksia kokoavassa Agenda 2030 - tiekartassa on tunnistettu digitalisaation potentiaalisina uhkina myös tekoälyn ja digitalisaation mahdolliset haitalliset vaikutukset demokratialle ja yhteiskunnalliselle polarisaatiolle. Kunnat ovat lähellä kansalaisia, luomassa luottamusilmapiiriä.

Digikompassi on jaettu neljään ilmansuuntaan ja jokaisesta ilmansuunnasta vastaa eri ministeriö. Tämä kuvaa varsin hyvin sitä, kuinka ministeriöiden siiloutunut nykytilanne näyttäytyy kuntiin. Kompassi kertoo ilmansuunnat, mutta ei anna vielä yhteistä suuntaa. Kaikki digikompassin neljä ilmansuuntaa liittyvät kuntien toimialaan ja järjestämisvastuulla oleviin palveluihin. Kompassin neula pyörii ja kunnissa joudutaan etsimään kulloinkin parhaaksi katsottuja reittejä etenemiseen. Tämän vuoksi tarvitaan moniosaajia ja tukea eri osa-alueisiin. Näemme erityisen tärkeänä, että ministeriötasoinen yhteistyöryhmä ei jää ryhmäksi muiden joukossa - vaan siltä edellytetään yhteensovittavaa johtamista ja yhteistyörakenteiden rakentamista.

Digitalisaatio on luonteeltaan systeeminen ilmiö, joka ei pysy kiltisti sille määrätystä siilossa. Ilmiön vaikutukset ovat moninaiset, monimutkaiset ja esimerkiksi investointikustannukset, hyödyt, haitat ja vaikuttavuus voivat kohdentua eri tahoille. Kunnan tekemien investointien hyötyjä voi olla hyvinvointialue tai toisinpäin. Tai EU:n datastrategialla byrokrationeeseen voi olla hidastaviakin vaikutuksia digitalisaation edistymiseen. Vaikka tärkeintä on, että viime kädessä hyödyn saa ihminen ja asiakas, on yhteiskunnan rakenteissa, kuten rahoituksessa, hallinnossa ja sääntelyssä lukuisia mekanismeja, jotka hidastavat tai jopa estävät systeemistä, asiakaslähtöistä muutosta ja digitalisaatiota näistä lähtökohdista. Digikompassin osalta olisi tärkeää pureutua myös näihin pinnan alla oleviin rakenteellisiin ja monimutkaisiin vaikuttavuusilmiöihin ja niiden purkamiseen ja uudistamiseen. Muutoin perusteellinen ja vaikuttava digitalisaatio ei ole mahdollista yhteiskunnallisena muutoksena. Tähän suuntaan kannustaa myös julkisen hallinnon strategia, jonka edistämiseen myös Kuntaliitto on sitoutunut.

Tunnistamalla eri julkisen hallinnon toimijoiden erilaisuus ja kyvykkyydet edistetään parhaiten digitalisaatiota ja digiratkaisuja. Digitalisointia tulisi tehdä tarveperusteisesti, jolloin on syytä arvioida yhtenäisen lainsäädännön ja linjausten toteutuksissa sitä, milloin tarvitaan kansallisia ratkaisuja ja

milloin ratkaisutaso voi olla esimerkiksi kunta, hyvinvointialue tai maakunta. Oleellista on, että toteutuksissa pyritään kokonaisvaltaiseen yhteentoimivuuteen.

Digitalisaatio ei ole ilmiönä kunnillekaan uusi. Uutta on se, että valtio pyrkii luomaan yhteisen tahtojen ja tavoitteen, jolle kirjataan avaintuloksia ja toimenpiteitä. Digikompassin linjaaman kehittämisen tulee olla läpinäkyvää ja helposti seurattavaa kaikille osapuolille. Paikallis- ja aluetason tulee pystyä seuraamaan, millaisia kehittämishankkeita valtiolla on käynnissä.

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Pidämme kannatettavana, että digikompassissa otetaan kantaa digiosaamisen kehittämiseen. Kunnilla on iso rooli koulutuksen järjestäjänä ja osaamisen vahvistajana.

On tärkeä muistaa, että osaamista tulee kehittää digitalisaation kaikilla tasoilla. Erityisesti palveluiden kehittämisen ja tuottamisen-, tiedon tehokkaan käyttämisen- ja hyödyntämisen- sekä yhteentoimivuuden osaaminen on tulevaisuudessa tärkeää, niin julkisella, kuin yksityisellä sektorillakin. Nämä näkökulmat tulisi nostaa Digikompassiin vahvemmin mukaan.

Kunnilla on myös rooli työnantajana ja lakien toimeenpanijana. Digitalisaation edistäminen tarkoittaa tietojen ja taitojen päivittämistä organisaatioissa sekä tarvittaessa ammatin vaihtamista. Uudelleen kouluttautumiseen tulisi olla mahdollisuus kaikissa ikäluokissa, jotta mahdollisimman monen osaaminen saadaan päivitettyä ja työpanos hyödynnettyä. Myös sääntely on yhä vaativampaa ja kunnassa tarvitaan yhä monipuolisempaa osaamista digitalisaatioon liittyen.

Osaamisen ilmansuunta painottuu kunnissa erityisesti, kun kuntien palveluja siirretään hyvinvointialueille ja TE -palvelut siirtyvät vuoden 2024 alusta kuntien järjestämisvastuulle. Ns. yhdyspintapalvelut tarvitsevat sekä digitalisaation, että palvelukokonaisuuksien näkökulmasta uudenlaista osaamista, samalla kun huomioidaan nykyisen henkilöstön kyvykkyyskehittäminen. Data, tiedolla johtaminen, automaattinen päätöksenteko sekä monitoimijayhteistyö yhteistyössä asiakkaan kanssa edellyttävät toimiakseen vahvaa panostusta digitalisaatioon.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Suomeen tavoitellaan huippuluokan luotettavia ja suojattuja digitaalisia infrastruktuureja. Digitaalisen infrastruktuurin kerrotaan luovan perustan valtion, alueiden ja kaupunkien sekä eri organisaatioiden teknologiaan liittyville kyvykkyyksille ja toiminnalle.

Myös digitaalisen infran osalta tarvitaan yhtenäisyyttä julkisella sektorilla. Tarvitaan standardeja, ohjeita sekä käytännön toimenpiteitä ja avointa tietojen vaihtoa.

Laadukas infra toimii yhteiskunnan palveluiden perustana. Myös infran ylläpitäjänä ja rakentajana on kunnilla vahva rooli. Laajakaistainfraa ei voi ajatella jonakin erillisenä osana muusta infrasta. Laajakaistayhteydet ovat nyky-yhteiskunnassa osa kriittistä infrastruktuuria. Julkisella hallinnolla on tärkeä rooli sen varmistamisessa, että kansalaiset ovat tasa-arvoisessa asemassa sen saatavuuden suhteen, myös alueilla, joilla markkinat eivät toimi. Tietoliikennepalveluiden tarjoaminen kuntalaisille ei kuulu kuntien tehtäviin, mutta infran saatavuutta voidaan edistää kunnissa mm. kaavoituksen kautta ja yhteisrakentamisella, kun muuta infrastruktuuria rakennetaan tai korjataan. Valtion tulisi huolehtia erityisesti sääntelyn avulla, että jo olemassa olevat kuituverkot ovat avoimia kilpailulle ja markkinoiden hyödynnettävissä, että vältytään turhalta ja kalliilta kuitujen rakentamiselta siellä, missä niitä jo on.

Hyvän ja luotettavan infran varaan eri toimijat voivat rakentaa palveluja ja uusia toimintatapoja sekä kehittää uudenlaista toimintaa. Infran osalta suuri huomio tulee kohdentaa kyberturvallisuuteen. Tässä kunnilla on vastuu erityisesti yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittiseen infrastruktuuriin, kuten vesihuoltoon, liikenteeseen, logistiikkaan, lämmönjakeluun. Kyber- ja digitaalisen turvallisuuden käytänteiden osalta vastuut ja velvoitteet jakautuvat edelleen merkittävältä osalta perinteisen fyysisen maailman pelisäännöin, kokonaisuuden ollessa siten puutteellinen.

Digitalisaation sekä sen yhden merkittävimmän tukipilarin, digitaalisen turvallisuuden johtamisen ympäristöä tulee selkeyttää kansallisella tasolla. Kuntaliitto pitää kannatettavana linjauksia, joilla pyritään digitalisaatiota koskevien toimien ja toimintaympäristön yhtenäistämiseen. Kannatettavana pidetään myös kyberturvallisuuden kehittämiseen liittyvien tehtävien vastuuttamista ministeriryhmälle. Nykyinen jaettu vastuu aiheuttaa tehottomuutta ja päällekkäisyyttä. Kansallisen tason ratkaisut ja tuki puolestaan edesauttavat käyttäjäorganisaatioita sopeuttamaan tarvittavia digitaalisen turvallisuuden toimenpiteitä omaan toimintaan ja toimintaympäristöön.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Kuntien osalta keskeinen menestystekijä on digitalisaation liiketoimintaa vauhdittavien mahdollisuuksien ymmärtäminen sekä yritysten osallistuminen digitalisaatiokehityksen esteiden poistamiseen ja kehittämisprosesseihin. Tähän työhön tarvitaan vahvaa valtionhallinnon tukea. Erityisesti tukea tarvitaan pienten kuntien- sekä PK-sektorin kohdalla. Kunnat toteuttavat niille asetettuja tehtäviä omassa palvelutuotannossaan ja varsinkin teknologiahallinnan osa-alueella tarvitaan tekijöitä ja kehittäjiä elinkeinoelämän puolelta.

Yhtenä menestystekijänä Suomessa on pidetty julkisen sektorin roolia yksityisen sektorin kirittämisessä sekä yksityisen julkista. Tätä kehitystä on syytä vahvistaa. Perustuen EK:n arviointeihin ja huomioihin yritysten kirittämisestä digiaikaan, on yrityksistä n. 10-20%:a edelläkävijöitä, 10 %:n tarvitessa tukea digitaalisten palveluiden hyödyntämiseen.

Pidämme ongelmallisena, että digikompassissa nostetaan nyt erityisesti ja lähes pelkästään esille data-alustat ja niiden ympäristössä syntyvät datatalouden liiketoimintamallit. Alustatalouden näkökulmasta data-alustat ovat kuitenkin vain yksi alustakokonaisuus. Sen sijaan että kompassissa

rajoitutaan pelkästään datatalouden murrokseen, tulisi siinä ottaa huomioon digitalisaation rinnalla tapahtuva laajemman mittakaavan alustatalouden murros, joka vaikuttaa koko digitaalisen toimintaympäristön läpäisevästi digitaalisen liiketoiminnan uudistumiseen.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Digikompassin tavoitteena on julkisen hallinnon yhtenäinen ja määrätietoinen uudistaminen muun muassa määrittelemällä sekä digitalisoimalla 40 merkittävintä elämäntapahtumapalvelukokonaisuutta vuoteen 2030 mennessä. Kuntaliitto näkee kannatettavana elämäntapahtumiin kytkeytyvän kehittämisen. Kehittämisen tulee olla asiakaslähtöistä ja osallistavaa. Huomiota tulisi erityisesti kiinnittää asiointia vähentäviin taustaprosesseihin sekä kanavariippumattomiin asiointiketjuihin. Merkittävimmät palvelukokonaisuudet tuskin ovat kuitenkaan puhtaasti valtion viranomaisten palveluja. Kuntien rooli ko. määrittely- ja digitalisointityössä tulisi avata.

Ennen uusien tavoitteiden asettamista olisi edelläkävijä-Suomen myös huolehdittava aiemmin tavoitellun muutoksen määrätietoisesta läpiviennistä. Erityisesti organisaatiot, joiden tehtävä on tukea eri viranomaisten digitalisoitumista, tarvitsevat jatkossa laaja-alaista osaamista muutosprosessin tukemiseen sekä parempaa ymmärrystä esimerkiksi kuntakentästä. Toiminnan ja ajattelun muutokseen ei ole vielä tarjolla riittäviä yhteiskehittämistä edistäviä toimintarakenteita.

Palveluiden yhteentoimivuuteen liittyviä kehittämistoimia on tehty toistaiseksi vielä varsin vähän. Jo nyt voisimme tehdä ennakoivaa ja edistävää yhtenäistämistyötä lakisääteisten palveluiden ja tehtävien kohdalla, mutta tämä vaatisi ministeriöiden sitoutumista työhön sekä osaamisen kehittämistä. Panostukset julkisen hallinnon yhteentoimivuuteen vähentävät parhaillaan asiakkaan/yrityksen/yhteisön hallinnollista taakkaa sekä mahdollistavat entistä paremmin arvoa tuottavia palveluja.

Keskitettyjen tietovarantojen maana Suomella on palveluiden tietopohja jo suhteellisen hyvä. Kehittämistä tulisi tehdä entistä enemmän vuorovaikutuksessa dataa hyödyntävien tahojen kanssa, kiinnittäen erityistä huomiota tietovarannon tietojen laatuun ja ylläpitoon. Tällöin nämäkin palvelut vastaavat alati muuttuvia tietotarpeita, luotettavuus tietoon vahvistuu ja käyttö lisääntyy. Pyrkimys yritysten, organisaatioiden ja julkisen hallinnon tiedonvaihtoon rakenteellisessa, ”digitaalisessa” muodossa on kannatettava, mutta vaatii pitkäjänteistä, koordinoitua ja eri sektorien välistä yhteistyötä. Jotta tietovirroissa liikkuvat tiedot ovat yhdenmukaisia, tietosisällöt tulee sopia yhdessä metatietotasolle asti.

Kuntien rooli valtiolla työn alla olevassa palveluverkkouudistuksessa, samoin kuin näkyvyys digituen tuottajana, on jäänyt ohueksi. Kunnat ovat lähellä kansalaisia ja tätä roolia täytyisi entistä paremmin hyödyntää sekä tukea. Pidämme kannatettavana, että digikompassi tuo esiin myös asioinnin turvaamisen muutoin kuin sähköisenä. Palveluverkon kaventuessa ja väestön ikääntyessä erityisesti pienillä paikkakunnilla ovat asiointimahdollisuudet sekä digiosaaminen uhattuna.

Kunnat ja tulevaisuudessa myös hyvinvointialueet ovat julkisten palveluiden järjestäjinä avainasemassa julkisten palveluiden digitalisoinnissa, mutta samalla tulee huomioida ICT-järjestelmien kehittämisvelka, jonka kiinnikurominen tulee viemään huomattavan määrän kehittämisen resursseista. On syytä keskittyä kohteisiin, joissa saadaan parhaimmat kustannus-hyötyvaikutukset koko yhteiskunnan näkökulmasta.

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Osaamisen osa-alueella tavoiteltavia avaintuloksia ja tätä kautta vaikutuksia kuntiin on paljon, vaikei niitä ole digikompassiin auki kirjoitettukaan. Nykyisessä resurssitilanteessa sitoutuminen kaikkiin avaintuloksiin tulisi olemaan haastavaa. Digikompassissa on keskeistä tunnistaa/pystyä nostamaan esiin keskeisimmät avaintulokset.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Digitaalisen infrastruktuurin avaintuloksia tulee kyetä arvioimaan dynaamisesti. Toimintaa ja toimintaympäristöjä kehitettäessä asioita ja toiminnallisuuksia kehitetään enenevässä määrin ohjelmistopohjaisesti. Toteutusten osalta ei ole selkeää, milloin on kyse palvelusta ja milloin infrastruktuurista. Toiminnallisuuksien tietoturvallisuuden todentaminen käy haasteellisemmaksi kyber- ja digitaalisen turvallisuuden käytänteiden kannalta, hallinnollisen turvallisuuden tasolla. Pidämme todennäköisenä, että automaatioasteisuuden kasvaessa palvelun ja infrastruktuurin raja hämärtyy edelleen.

Data-avaruuDET ovat vielä kansallisella tasolla uusi käsite, joten tämän avaaminen nähdään tärkeänä. EU:n tasolla puhutaan julkisen hallinnon data-avaruuDEsta, pohdintaa kuitenkin herättää miten se näkyy datatalouden avaintuloksissa. Avaintuloksissa puhutaan myös avattavissa olevista tietovarannoista. Mitä tarkoitetaan avattavilla tietovarannoilla ja kuinka monta tällaista on jo tunnistettu. Tätä tulisi määritellä ja selkeyttää. Perusmäärittely on tärkeää, jotta ymmärretään yhteisesti mistä puhutaan ja mihin sitoudutaan.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Kuntien toimintaympäristöt tarjoavat hyvän kasvualustan tuotteiden/ratkaisujen jatkojalostamiselle käyttäjäystävällisempään suuntaan, hyödynnettäessä sekä käyttöönotettaessa uusia teknologioita ja ratkaisuja (kuten 5G:n mukanaan tuomat palvelutuotantoa tukevat ratkaisut). Näemme tärkeäksi keskittyä niihin ominaisuuksiin, jotka tulevat yhteiskunnan ja kansalaisten osalta käyttöön, huomioiden myös alueelliset/seudulliset eroavuudet ja tarpeet. Yhteistyötä tarvitaan erityisesti kuntien keskittyessä tehtäviinsä ja hyödyntäessä yritysten tarjontaa entistä monipuolisemmin.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Julkisten palveluiden kokonaisuudessa on valtava määrä avaintuloksia ja kunnat on mainittu selkeästi vain digitaalisen turvallisuuden osa-alueella. Kirjaus digitaaliset julkiset palvelut ovat saatavilla yhden rajapinnan kautta herättää pohdintoja siitä, mitä tämä tarkoittaa kuntien kehittämisessä ja miksi tällaista tavoitellaan. Erityisesti yhteentoimivuuteen ja tiedon parempaan hyödyntämiseen liittyviä pyrkimyksiä pidetään kannatettavina. On kuitenkin syytä muistaa linjausten heijastusvaikutukset kuntiin ja kuntien rajalliset kehittämisresurssit.

Digikompassin maininta, että keskeiset julkiset palvelut ovat verkossa vaatii myös tarkennusta. Mitkä ovat digikompassiin nostetut keskeiset julkiset palvelut? Millaista digitalisaation astetta tavoitellaan sillä, että palvelu on verkossa? Jos palvelua käytetään vaikkapa www-sivujen kautta hyödyntäen vahvaa tunnistamista ja jonka jälkeen asiakas täyttää ”sähköisiä” lomakkeita niin onko tämä haluttu digitalisaation aste? Vai halutaanko tavoitella aidosti ihmiskeskeistä palvelua: ennakoivaa, sujuvaa, ei turhia tietopyyntöjä ja tarvittaessa automatisoitua toimintaa.

Palveluiden saanti/palveluihin pääsy on tärkeä muistaa taata niille, jotka eivät voi käyttää digipalvelua tai jotain sen osatoimintoa (turvapostin avaaminen, sähköinen ajanvarausjärjestelmä, tiedon etsiminen).

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Kuntaliiton kommentit koskevat kaikkia digikompassin eri ilmiansuuntiin määriteltyjä mittareita.

Pidämme hyvänä, että yhdessä asetettujen mittareiden kautta muodostuu pitkässä juoksussa joitakin yhteisiä seurannan kohteita. Asiakaskokemuksen mittaaminen on ensiarvioisen tärkeää julkisen hallinnon palveluissa. Asiakaskokemuksen keräämistä ei tulisi kuitenkaan lukita yhteen työkaluun.

Kaikki dokumentissa listatut avaintulokset eivät ole mitattavia tai todennettavia. Näitä kyseisiä, liian yleisiä tai ylimalkaisia indikaattoreita vastaan ei voi osoittaa onnistumista tai epäonnistumista. Jos tavoitteeksi on asetettu esim. ”Julkisilla hankinoilla on edistetty vihreää siirtymää yhteiskunnassa hyödyntämällä uusia teknologioita ja toimintamalleja” tai ”Kyberturvallisuusosaaminen nähdään osana kriittisten kyvykkyyksien rakentamista eri toimialoilla”, ko. tavoitteita ei voida indikaattoreina kvantitatiivisesti mitata. Jos tavoitteena on vaikuttavuusperusteisuus, niin kuin tarkasteluajasta voisi olettaa, tulee vaikuttavuuden indikaattoreiden olla mitattavia ja todennettavia. Ongelmallisia ovat myös tulkinnanvaraiset maininnat, kuten automaattinen palvelu; valitut palvelut tai julkisten digitaalisten palveluiden käyttömäärä. Julkisen hallinnonko palvelut? MI. kuntien palvelut?

Pidämme kannatettavana, että myös kuntien ICT -investointeja halutaan seurata osana kansallista kokonaisuutta. Investointien seuranta tulisi tehdä automaattisen talousraportoinnin tietoja hyödyntäen, ei erillisellä tiedonkeruulla. Vaikuttavuuden varmistamiseksi tarvitaan myös muuta mittaamistietoa kuin kustannuksia.

Mittareiden asettamisella on varmistettava, että mittaaminen ei tuota ns. palveluiden sähköistämistä siten, että aitoa digitalisointia ei päästä tekemään. Tämä voi pahimmillaan vaikuttaa siten, että ei päästä hyödyntämään tekoälyä ja automatiikkaa. Tulisi myös lisätä seurantaa, jolla varmistetaan digitalisaatiossa keskeisen tiedon parempi käytettävyys (julkisten palveluiden tietomääritykset ovat sovitulla tavalla jatkuvasti ajan tasalla).

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digitalisaatio jos mikä, on yhteiskuntaa läpileikkaavaa eikä noudata hallinnon siilorajoja. Digikompassiin kohdistuu nyt laajaa kiinnostusta sekä julkisen hallinnon, että yritystoimijoiden suunnalta. Tämä viestinee siitä, että moni on odottanut kansallista suunnannäyttäjää digitalisaation saralla. Nyt suunta tulee saada näkyväksi. Laajalla toimijajoukolla on varmasti halua tuoda oma kortensa kekoon ja tehdä kokonaisuuden kannalta järkeviä kehittämistekoja. Kansalliset pyrkimykset saavat osakseen myös epäilyjä, erityisesti kansalaisten taholta. Tässä osavaikuttimena lienee ollut hiljattain muuttunut turvallisuustilanne.

Erytistä huomioita tulee kiinnittää siihen, että yhteiskunnallisia vaikutuksia opitaan tunnistamaan nykyistä laajemmin. Digikompassin rakenne tavoitteineen, avaintuloksineen ja toimenpiteineen on selkeä, mutta tässä ensimmäisessä vaiheessa sisällöltään aivan liian laaja, jolloin vaikuttavuutta on haasteellista saada aikaan/näkyväksi. Digikompassilla tulee tavoitella kehittämisytimen löytämistä, ei mahdollisimman monien kehittämistoimien esiin tuomista.

Lisäksi tulee huolehtia siitä, että mitataan oikeita asioita. Samalla on lisättävä ymmärrystä siitä, millaisia mittareita on jo kansallisesti saatavilla. Mittareihin tarvittava tieto ei saa aiheuttaa ylimääräistä työtä toiminnan tasolla. Digitalisaation edistämisen ohjelman yhteydessä tuotettu digitalisaation tilannekuvatyo ja sen yhteydessä käyty laaja, eri toimijoiden dialogi luo hyvää pohjaa mittaamiselle ja onkin toivottavaa, että työn tuloksia hyödynnetään myös digikompassin yhteydessä. Kaikissa tapauksissa valittavien mittareiden tulee olla sellaisia, että niitä voidaan hyödyntää myös palveluiden järjestäjien tasolla, ei vain kansallisesti.

Kuntien ja hyvinvointialueiden huomioiminen laajana, julkisen sektorin palveluiden järjestäjinä tulee huomioida nykyistä vahvemman sidosryhmäyhteistyöllä myös niiden suuntaan. Valtionhallinnon ymmärrystä lisää vahva vuoropuhelu ihmisten palveluita järjestävien ja tuottavien tahojen kanssa. Erytisesti tämä on tärkeää, koska ihmislähtöiset digitaaliset palvelut tulee sulauttaa osaksi laajempia palvelukokonaisuuksia sekä palveluketjuja siten, että ihmiset saavat oikea aikaisesti tarvitsemiaan palveluja sekä digitaalisesti että fyysisesti.

Mielenkiintoa sekä vuoropuhelua yritysten suuntaan on jatkonkin osalta syytä vahvistaa, huomioiden EU –tason edistettäviä asioita. Tällä keskustelulla lähennetään eri yhteiskunnan osaluueita yhteisten pelisääntöjen suuntaan.

Digiministeriryhmän, -toimiston ja -kompassin onkin nyt lunastettava paikkansa vahvana, selkeän kehittämissuunnan näyttäjänä, roolijakojen ja tehtävien ohjaajana. Nähtäväksi jää palveleeko puheenjohtajuuden vaihdot ministeriöiden välillä kansallista yhteensovittavaa johtamista. On syytä muistaa, että nyt luodut tavoitteet ja toimenpiteet ovat perustuneet siiloissa tehtyyn valmisteluun - jatkossa tulee nähdä yksi julkinen hallinto asiakkaineen ja palveluineen, tätä kautta syntyvä sidos julkisen talouden suunniteluun sekä mahdollisuus syntyneen ymmärryksen kautta järkevämpään rahoittamiseen.

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digikompassiin on koottu tavoitteita, joita jo toteutetaan tai on hankkeistettu. Kun nykyisiä hankkeita kootaan yhteen työstä, jota jo tehdään, voinee Suomen pyrkimykset näyttäytyä paremmin EU:n suuntaan. Jäämme kuitenkin odottamaan rohkeita kehittämisavauksia, jotka voisivat innostaa sidosryhmiä edistämään yhteiskehittämistä ja sitoutumaan avaintavoitteisiin.

E erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota yhteistyöhön eri julkisten toimijoiden, kuten kuntien, valtion ja hyvinvointialueiden välillä, sekä rakentaa entistä mahdollistavampaa lainsäädäntöä. Eri toimijoiden tehokas ja hyvin organisoitu yhteistyö on onnistumisen edellytys ja sitä tulee myös vaatia. Yhteistyö voisi toimia myös mittarina, eli tavoitellaan tiettyä määrää hankkeita, joissa eri osapuolet ovat mukana. Yhteentoimivuutta tukeva ohjaus- ja rahoitusmalli ei riitä, tarvitaan myös tukea koulutukseen ja mahdollisten työkalujen käyttöön.

On myös syytä muistaa, että kun kokonaisuutta on rakennettu monen eri toimijan näkökulmasta varsin nopealla aikataululla kasaan, eikä terminologia ole yhdessä sovittua/kaikilta osin vakiintunutta - dokumentin viesti lyhenteineen saattaa tulla tulkituksi monin eri tavoin.

Pauni Markus
Suomen Kuntaliitto ry

Hänninen Heli

